

K dielu Pavla Vilikovského

V priestoroch Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave sa dňa 6. apríla 2016 uskutočnila medzinárodná konferencia pod názvom *K dielu Pavla Vilikovského*. Podujatie otvoril dekan FiF UK Jaroslav Šušol príhovorom akcentujúcim skutočnosť, že konferencia je poctou dielu, ale aj životnému jubileu Pavla Vilikovského. Vyzdvihol taktiež fakt, že tento významný slovenský prozaik je absolventom FiF UK v odbore slovenský jazyk a literatúra a anglický jazyk a literatúra. Zdôraznil noetickú líniu Vilikovského tvorby, v ktorej sa skúma úloha literatúry a slova v živote človeka.

Usporiadatelia rozdelili program konferencie do štyroch blokov. Prvý z nich bol venovaný rozličným aspektom a hľadiskám Vilikovského písania. Anna Kobylínska (Varšavská univerzita) sa v príspevku pod názvom „*Čitateľ svojich čias*“ alebo „*pes na ceste*“. *O prameňoch umenia slova* venovala východiskám autorových textov, vychádzala napríklad aj z premisy, že autor sa vo svojich textoch predstavuje v polohe redaktora cudzích textov. Vzniká tu tak dialóg, ktorý je sám o sebe intelektuálnou aktivitou, a to konkrétne dialóg medzi autorom a čitateľom, ale aj medzi autorom a inými autormi. Podľa Kobylínskej sa Vilikovský aj prostredníctvom tohto dialógu osídľuje v texte, v rámci ktorého sa potom prejavuje jeho schopnosť kritického a autokritického myslenia. Referát Jany Kuzmíkovej (Ústav slovenskej literatúry SAV) *Vybrané kognitívne hľadiská Vilikovského prózy* sa dotýkal čítania ako subjektívnej skúsenosti, vystupujúcej vo viacerých prípadoch už v názve autorových próz. Na konkrétnych príkladoch z poviedky *Pán spomienok* Kuzmíková ukázala, akým spôsobom čítanie predštruktúruje význam rozprávania s vyústením do ambivalentného prehodnotenia záveru poviedky vďaka šťastnej spomienke. Tretím prezentujúcim v tomto bloku bol Fedor Matejov (Ústav slovenskej literatúry SAV), ktorý v príspevku *Ešte raz paralipomena k Eskalácii citu I P. Vilikovského* poukázal na „prehliadané, odložené veci“ v texte, ale aj na medzigeneračnú solidaritu autora a hrdinky. Dotkol sa aj využitia Šklovského ozvláštnenia či dekomunikácie ústiacej do absurdnej situácie. Blok uzavrel Valér Mikula (Filozofická fakulta UK) referátom *Vilikovský básnik*. Hneď na začiatku poznamenal, že spev je transformáciou citu a lyrickosť môže predstavovať oslabenie epickosti prechádzajúce až v amorfnosť. Vilikovského prózy označil za programovo bezideové a konštatoval, že by sa mali dať čítať aj v naivnej rovine. V diskusii, ktorá nasledovala po prvom bloku príspevkov, sa potom v rámci odkazu k príspevku Jany Kuzmíkovej Valér Mikula vyjadril o dôležitosti empatie a podarilo sa tak rozvinúť rozhovor o kognitívnych aspektoch v literatúre.

Druhý blok zahájil príspevok Igora Hochela (Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre) *Motív a téma ŠtB v prozaických dielach Pavla Vilikovského*. Po výpočte próz slovenskej literatúry zaoberajúcich sa spomínaným motívom nasledovala sonda do dvoch Vilikovského textov obsahujúcich rovnaký motív – *Prvá a posledná láska* a *Príbeh ozajského človeka*. Na záver Hochel zhodnotil, že v knihe *Vlastný životopis zla* je tento motív

už prekódovaný do témy. Peter Zajac (Ústav slovenskej literatúry SAV) v *Letmom snežení medzi Pavlom Vilikovským a Julianom Barnesom* načrtnol problém referenciality textu a rozlíšil viaceré jej podoby, napríklad sebareferencialitu (súvisiacu aj s Vilikovského markantnou intertextualitou), mimetickú či vedomú referencialitu, pričom práve v poslednej menovanej vidí prejavy najzreteľnejšej spojitosti s Julianom Barnesom. Ďalším rečníkom bol Rafał Majerek (Jagellovská univerzita v Krakove) s príspevkom *K otázkam pamäti, jazyka a identity v prózach Pavla Vilikovského*, v ktorom sa zaoberal problémami individuálnej a kolektívnej pamäti alebo spochybňovania komunikačných možností jazyka v diele *Prvá a posledná láska*, konkrétne v jeho časti „Na ľavom brehu pamäti“. Identifikuje tu krízu identity, ktorá je spojená so stavom melanchólie a túžbou hrdinu po jednoduchšom svete. Otázkam pamäti sa venoval tiež Peter Darovec (Filozofická fakulta UK) v referáte *Odchádzanie duše 1 a 2 (Kôň na poschodí... a Letmý sneh)*. Prvú zo spomínaných kníh označil za autorovu najzásadnejšiu a zdôraznil prepojenie oboch témou duševnej poruchy blízkej osoby (matky a manželky), ktoré potvrdzuje Vilikovského permanentné vracanie sa ku kľúčovým okruhom jeho tvorby. V diskusii potom Tomáš Horváth poukázal na fakt, že duševná porucha môže znamenať prechod do iného sveta, ktorý môže byť literárne podnetný z hľadiska svojho spracovania.

Maďarskými prekladmi Pavla Vilikovského otvorila Anna István (Univerzita Loránda Eötvösa v Budapešti) tretí blok konferencie venovaný prekladom Vilikovského diel. Spomedzi jeho kníh preložených do maďarčiny vyzdvihla dielo *Príbeh ozajského človeka*, ktoré bolo zapojené do projektu K4, prinášajúceho každý rok knihu istého autora v originále a troch prekladoch. Českým prekladom autorových textov sa venoval Lubomír Machala (Univerzita Palackého v Olomouci) v príspevku *Opravidické preklady? K českým překladům próz Pavla Vilikovského*. Okrem praktických ukážok lapsusov v českých prekladoch slovenských textov Machala uvažoval aj o recepcii slovenskej literatúry v českom kontexte, podporenú jeho autentickou skúsenosťou s českými študentmi zaoberajúcimi sa slovenskou literárnou tvorbou. Kontakt Vilikovského textov s anglickým jazykom sprostredkoval Charles Sabatos (Univerzita Yeditepe v Istanbule) v referáte *Anglické preklady P. Vilikovského*, zaoberajúcim sa aj otázkou, ako sa spisovateľ z malej literatúry dostane do svetovej. Poukázal pritom na dôležitosť dostupnosti jeho tvorby, k čomu v prípade Vilikovského prispel prekladom knihy *Večne je zelený...* (Ever Green is...). Na špecifiká prekladov do angličtiny upozornil aj lingvistický exkurz, týkajúci sa možného výberu medzi slovami „forever“ a „ever“ do názvu preloženej knihy. Diskusia za tretím blokom sa niesla najmä v duchu vzájomného informovania o možnostiach prekladu Vilikovského textov.

Posledný, štvrtý blok konferencie otvorila Anastasia Vladimirovna Byrina (Lomonosovova univerzita v Moskve) príspevkom *Postmoderné tendencie v zbierke poviedok Čarovný papagáj a iné gýče*. Okrem falošnej reality a fikcionalita u Vilikovského sa zaoberala aj jeho úspechom u čitateľov, pričom vyzdvihla dôležitosť hravosti v spôsobe stvárnenia. Dotkla sa tiež témy spomienok a stretu minulosti a prítomnosti, ktoré už rozoberali viacerí účastníci konferencie, prípadne straty „ja“, rozpadávajúceho sa na podosobnosti. Nasledoval Tomáš Horváth (Ústav slovenskej literatúry SAV) s *Prepisom detektívneho žánru u Pavla Vilikovského*, ktorým otvoril problematiku detektívnych postupov

uplatnených v písaní autora s úvodným exkurzom do svetového kontextu detektívky ako populárneho žánru. V súvislosti s dielom *Peší príbeh* potom poukázal najmä na koincideniu náhody s racionalitou a ironické narušovanie žánrovej schémy. Zora Prušková (Ústav slovenskej literatúry SAV) sa príspevkom *Ironické „arkádie“ Pavla Vilikovského* sústredila na vnímanie krajiny vo Vilikovského texte na základe úvah o hľadaní porozumenia so sebou samým a o celistvosti nášho pobytu na svete. Krajina ako superficit či ilúzia má schopnosť relativizovať svet, ale dôležitá je ľudská prítomnosť v krajine, totožnosť duše a miesta, ktorá dynamizuje dianie v textoch. Vo štvrtom bloku sa predstavila aj Lenka Macsaliová (Ústav slovenskej literatúry SAV), ktorá v referáte *Premena „známej tváre“ vo Vilikovského Slove* načrtla paralely, ale aj rozdiely medzi Vilikovského dielom a ruskými bylinami o Il'jovi Muromcovi. Prostredníctvom vymenovania základných identifikačných bodov hrdinu sa dostala ku charakteristike tohto hrdinu, ktorej súčasťou je aj vzťah k otcovi či názor verejnej mienky naňho, pri ktorom postrehla rozchod medzi ruskou predlohou a Vilikovského spracovaním. Rovnaký nesúlad objavila aj v záverečnej pasáži, kde Vilikovský kladie dôraz na vyrovňavanie sa verejnej mienky s legendou o hrdinovi. Ako posledná vystúpila Gabriela Mihalková (Prešovská univerzita) s príspevkom *K naračným stratégiám v poviedkach Pavla Vilikovského*, v ktorom názorne zhrnula rôzne typy narácie (lyrizačná, persiflážna, nespoľahlivá), nevynechala intertextualitu ako autorov kľúčový postup a cez k lingvistike presahujúci opis narábania napríklad s časom výpovede v texte dospela až k úlohe využitia deixy na exponovaných miestach poviedok.

Medzinárodná konferencia *K dielu Pavla Vilikovského* bola podujatím, na ktorom sa zhrnuli viaceré aspekty diela Pavla Vilikovského, ale mnohé z nich ostali stále otvorené do ďalšej diskusie. Aj to je dôkazom toho, že jej usporiadatelia vybrali tému, ktorá zaujala nielen prednášajúcich, ale aj hostí konferencie a bola podnetným príspevkom k recepcii diela Pavla Vilikovského.

Jaroslava Šaková

Pamäť literárnej vedy pri príležitosti 70. výročia narodenia Gizely Gáfrikovej

Jedným z tradičných podujatí organizovaných Ústavom slovenskej literatúry SAV je cyklus vedeckých seminárov so spoločným názvom *Pamäť literárnej vedy*. Hlavnou ideou daného cyklu je predovšetkým pripomenúť a vyzdvihnúť výnimočnú osobnosť z oblasti literárnej vedy, ktorá svojou prácou ovplyvnila aj terajšiu vedecko-výskumnú činnosť. Z rovnakého dôvodu sa na pôde Ústavu slovenskej literatúry uskutočnil 24. novembra 2015 vedecký seminár venovaný pamiatke literárnej vedkyne Gizele Gáfrikovej, a to pri príležitosti 70. výročia jej narodenia. Na seminári odzneli prednášky rozdelené do štyroch blokov, ktorých odborný, ale aj osobný rozmer pripomenul prácu a osobnosť tejto literárnej vedkyne aj tým, ktorí ju už osobne nestihli spoznať.

Vedecký seminár otvorila svojím príhovorom riaditeľka Ústavu slovenskej literatúry SAV Dana Hučková, ktorá pripomenula a vyzdvihla odborný, ale aj osobnostný prínos